

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال سوم، شماره دوازدهم، پائیز ۱۳۹۰

ص ص ۲۲-۷

فراتحلیل تحقیقات انجام گرفته در زمینه درگیری‌های دسته جمعی

دکتر صمد عابدینی^۱

جعفر ابراهیمی^۲

پروین قلی‌زاده^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۳/۲۴

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۲/۱۱/۳۱

چکیده

پدیده نزاع و درگیری در جامعه از آن دسته آسیب‌هایی است که با ایجاد اختلال در روابط اجتماعی، فضایی آکنده از بغض، کینه و دشمنی را در میان افراد بوجود می‌آورد که این امر با زمینه‌سازی برای ایجاد نزاع و تنش‌های بعدی، جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می‌سازد. فراتحلیل حاضر، کوششی برای تحلیل مجدد مجموعه‌ای از پژوهش‌های آسیب‌شناختی در زمینه عوامل موثر بر نزاع دسته جمعی است. روش این پژوهش از نوع فراتحلیل است، این پژوهش از نظر نوع پژوهش، همبستگی و از نظر روش پژوهش، توصیفی محسوب می‌شود و تعداد هفت تحقیق انجام یافته در زمینه نزاع دسته جمعی در این تحقیق مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. مطالعه منابع دست اول در زمینه موضوع تحقیق، ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش را تشکیل می‌دهد. پس از تبدیل آماره‌ها به Z و برآورد اندازه اثر، روش هدجس مورد استفاده قرار گرفت. تفسیر اندازه‌های اثر برمبنای رویکرد کوهن (۱۹۷۷) انجام شده است. یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که میزان تاثیر سن، جنسیت، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، عوامل مختلف (از قبیل پرخاشگری، احساس محرومیت، انومی، اختلافات فرهنگی، اختلافات ملکی، تعلق قومی و قبیله‌ای) و تحصیلات در گرایش به نزاع دسته جمعی تاثیر متفاوتی دارند.

واژگان کلیدی: فراتحلیل، اندازه اثر، نزاع دسته جمعی.

۱. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، استادیار گروه علوم اجتماعی؛ خلخال- ایران.

۲. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، گروه علوم اجتماعی؛ خلخال- ایران.

E-mail: ebrahimi_aukh@yahoo.com

۳. کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال.

بیان مساله

نزاع بطور اعم و صورت جمعی آن بطور اخص در هر جامعه‌ای همیشه بعنوان یکی از مسائل اجتماعی مطرح بوده است و در صورتی که عمومیت پیدا نموده و موجبات جریحه‌دار شدن افکار عمومی گردد به عنوان یک جرم از لحاظ جامعه‌شناختی بدان پرداخته می‌شود. پدیده نزاع و درگیری در جامعه از آن دسته آسیب‌هایی است که با ایجاد اخلال در روابط اجتماعی، فضایی آکنده از بغض، کینه و دشمنی را در میان افراد به وجود می‌آورد که این امر با زمینه‌سازی برای ایجاد نزاع و تنش‌های بعدی، جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می‌سازد و همواره مواجهه با آن مورد توجه متولیان نظم و امنیت اجتماعی بوده است (پورافکاری، ۱۳۸۳: ۳).

وقوع جرائم مختلف در اجتماع از جمله نزاع اگر تمام علت سلب یا کاهش امنیت اجتماعی به حساب نیاید، بدون تردید یکی از مهم‌ترین علل آن می‌باشد. در واقع رابطه وقوع جرم و امنیت اجتماعی رابطه‌ای معکوس می‌باشد. هرچه جرائم بیشتر گردد امنیت اجتماعی کمتر می‌شود. از همین رو باید مقابله با پدیده‌های ناامنی از قبیل نزاع دسته جمعی را مساوی با تلاش برای ایجاد امنیت اجتماعی جامعه تلقی نمود. امنیت را در ابعاد و زوایای مختلفی از جمله بعد عینی (امنیت واقعی) و بعد ذهنی (احساس امنیت) می‌توان بررسی و تحلیل کرد، بعبارتی وقوع نزاع دسته جمعی علاوه بر سلب امنیت فیزیکی و عینی افراد جامعه، زمینه‌ساز سلب امنیت ذهنی و آسایش اجتماعی اعضای یک جامعه نیز محسوب می‌گردد. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که ضریب امنیت شهروندان ایرانی بیشتر از ضریب امنیت شهروندان استرالیایی و انگلیسی است، اما احساس امنیت شهروندان ایرانی کمتر از احساس امنیت شهروندان استرالیا و انگلیس می‌باشد. نتیجه این که احساس امنیت اگرچه با میزان جرم یا ضریب امنیتی موجود در جامعه ارتباط دارد، ولی به عوامل دیگری نیز بستگی دارد (نشریه امنیت، ۱۳۷۹: ۱۲).

تحقیقات زیر برای تحلیل انتخاب شدند:

۱. شریعتی و همکاران (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان خدابنده.
۲. عنبری و همکاران (۱۳۸۸). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز).
۳. امینی و نظری (۱۳۸۶). تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام.
۴. صادق‌نیا و همکاران (۱۳۸۹). میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن.
۵. رضائی و بحرینی (۱۳۸۸). مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان.

۶. ناییب و جسورخواجه (۱۳۸۸). ریشه‌یابی نزاع‌های دسته جمعی (مورد مطالعه روستاهای کویچ و افشرد از توابع بخش خواجه در استان آذربایجان شرقی).

در مجموع تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به سوال‌های اصلی زیر می‌باشد:
 کدام عوامل بیشترین تاثیر را بر روی نزاع دسته جمعی دارد؟
 توزیع متغیرها در تحقیقات مورد بررسی به چه شکلی می‌باشد؟
 رابطه بین اندازه اثر تحقیقات صورت گرفته چگونه است؟
 میانگین اندازه اثر در پژوهش‌های صورت یافته چگونه است؟
 گفتنی است که تعریف اندازه اثر به شرح ذیل است:

«اندازه‌ی اثر» در آمار، مقداری است که رابطه‌ی بین دو متغیر را بیان می‌کند. در آزمایشات علمی علاوه بر این که ما باید از معناداری آماری باخبر باشیم؛ باید از اثرات مشاهده شده نیز مقداری کمی داشته باشیم. برای تصمیم‌گیری در موقعیت‌های عملی اندازه‌ی اثر، شاخص بسیار مناسبی است (گریسوم و کیم، ۲۰۰۵).

پیشینه پژوهش

تحقیقی با عنوان تحلیلی بر تنش‌های قومی در ایران توسط پورافکاری انجام گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد مواردی چون تعصبات قومی و ... در ایجاد و بروز تنش‌های قومی مؤثر بوده‌اند. ریشه‌یابی نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه روستاهای کویچ و افشرد از توابع بخش خواجه در استان آذربایجان شرقی)، هوشنگ ناییب و تقی جسورخواجه، ۱۳۸۸، دانشگاه تهران. در این تحقیق دو روستا موردی مطالعه شده‌اند.

عبداللهی و چلبی در سال ۱۳۸۲ در تحقیقی نزاع‌های جمعی در استان لرستان را مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق میزان انسجام عام از علل مهم نزاع‌های جمعی به حساب آمده است. اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان ایلام در سال ۱۳۵۷ به مطالعه بررسی روش‌های حل منازعات قومی و منجر به قتل در بین عشایر ایل تبار ایلام پرداخته است. این پژوهش با هدف مقایسه نزاع‌های جمعی و محلی را می‌توان بر اساس دیدگاه‌های نظری مختلف مورد بررسی قرار داد. تحلیل فضایی بزهکاری شهری با استفاده از مدل تخمین تراکم کرنل مورد مطالعه: جرایم شرارت، نزاع و درگیری در شهر زنجان، محسن کلانتری و همکاران (۱۳۸۹). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه زنجان. روش تحقیق حاضر تحلیلی- تطبیقی است و نتایج نشان می‌دهد توزیع جغرافیایی جرایم مورد بررسی در سطح شهر زنجان از نظر آماری توزیعی کاملاً متمرکز و خوشه‌ای دارد، به گونه‌ای که در محدوده-های خاصی از شهر جرایم شرارت، درگیری و نزاع کاملاً متمرکز و کانونی شده است و به عکس سایر مناطق شهر از این نظر پاک و سالم هستند.

عوامل مرتبط با مدیریت انتظامی نزاع‌های دسته جمعی مسلحانه در شهرستان کهگیلویه، محمد حیدری، نورعلی اسلام‌پناه، علمدار لشکری. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، سال دوم، شماره ۴. هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل مرتبط با مدیریت انتظامی نزاع‌های دسته جمعی مسلحانه در شهرستان کهگیلویه از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ بوده که براین اساس یک فرضیه اصلی با عنوان «بین برخی عوامل درون و برون سازمانی و مدیریت انتظامی نزاع‌های دسته جمعی مسلحانه در شهرستان کهگیلویه رابطه معنادار وجود دارد» پیش‌بینی شده است.

تحلیل جامعه‌شناختی نزاع جمعی در دلفان. علی رضائیان، استاندار لریستان، ۱۳۸۹. در این تحقیق به تبیین علل و عوامل اجتماعی مؤثر در بروز نزاع‌های دسته جمعی پرداخته شده است.

مبانی نظری

نزاع دسته جمعی یکی از مصادیق خشونت می‌باشد و انطباق خاصی با تئوری‌های انحرافات دارد. از نظر روان‌شناسان اجتماعی شکل‌گیری رفتارهای انحرافی در فرایندهای کنش متقابل، مشاهده و یادگیری رفتارهای انحرافی، ناکارآمدی جریان جامعه‌پذیری، ناکارآمدی جریان کنترل‌های اجتماعی درونی و بیرونی و ... است. جامعه‌شناسان نیز در تبیین کجروی‌ها و رفتارهای انحرافی از سوی افراد و گروه‌ها بر محیط و شرایط اجتماعی تأکید می‌کنند و علل بروز چنین آسیب‌هایی را در خود جامعه و نهادهای اجتماعی جست و جو می‌کنند. به گفته گیدنز جوامع امروزی خرده فرهنگ‌های بسیار متفاوتی دارند و رفتاری که با هنجارهای یک خرده فرهنگ خاص هم‌نوایی دارد ممکن است خارج از آن خرده فرهنگ، کجروانه تلقی شود. گروهی از صاحب‌نظران علوم رفتاری، پرخاشگری را ذاتی می‌دانند و افرادی نظیر فروید و لورنر معتقدند که پرخاشگری یک رفتاری است که ریشه در ذات و فطرت انسان دارد. گفتنی است که لورنس (۱۹۷۸) نیز بر غریزی بودن نزاع و پرخاشگری تأکید دارد. نظریه دیگری که ریشه روان‌شناسانه دارد فرضیه ناکامی پرخاشگری است، گرچه پاسخ افراد نسبت به ناکامی بسیار متفاوت است زیرا عوامل ناکام‌کننده و شخصیت فرد ناکام شونده دامنه بسیار گسترده‌ای دارند در مجموع می‌توان گفت که پاسخ ناکامی پرخاشگری یعنی رفتار دشمنانه و تند به هنگام عدم سازگاری با موفقیت در این رفتار در زندگی روزمره ارتباط بسیار نزدیک با ناکامی دارد. برخی از نظریه‌پردازان از قبیل می‌یر نیز با تلفیق علل زیستی و روانی به تبیین نزاع و پرخاشگری پرداخته‌اند، وی محدوده تنازع در سیستم اجتماعی را در ارتباط با معیارهای ارزش‌گذاری فرهنگ می‌داند، زیرا به کمک معیار ارزش‌گذاری فرهنگ، رفتار به معنای عام و حتی رفتار مبتنی بر رقابت نیز تاحدی قابل پیش‌بینی و محاسبه می‌شود و بنابراین هم انواع تضادها و هم رقابت‌های خصمانه انسان بوسیله فرهنگ تحت‌نظم خاص درمی‌آید. برخی دیگر از نظریه‌پردازان طرفداران منش اجتماعی پرخاشگری بوده و ادعا دارند که فکر ذاتی بودن پرخاشگری برای انسان خطرناک و مخرب است زیرا داشتن چنین فکری سبب می‌شود که پرخاشگری مانند میل به غذا یک واکنش اجتناب‌ناپذیر تلقی شود. بنابراین انسان

در کنترل یا کاهش آن نمی‌تواند نقش داشته باشد هم‌چنین این گروه دلایل فراوانی را مبتنی بر این که پرخاشگری منشا غریزی و ذاتی نمی‌تواند داشته باشد ارائه داده‌اند به همین دلیل از نظر اجتماعی هم قابل آموزش است هم قابل پیشگیری و کنترل.

وبر نظریه منابع را در این زمینه مطرح نموده و منابع مورد منازعه را در سه مقوله گنجانده: ثروت، قدرت و منزلت (وبر، ۱۹۹۲). مارکس ریشه کشمکش‌های اجتماعی را در مالکیت خصوصی می‌داند. طبق نظر مارکس کشمکش‌های اجتماعی وجود دارد زیرا کسانی هستند که (خود مالک تولید هستند و کسانی که برای چنین صاحبانی کار می‌کنند). اهداف و منافع این دو گروه ناسازگارند و لذا آن‌ها به ناچار در تقابل با یکدیگر قرار دارند. اما در مقابل دارندورف ریشه این کشمکش اجتماعی را در تفاوت‌های طبقاتی می‌داند. الگوی کنترل اجتماعی هیرشی نیز عدم همبستگی در جامعه را عامل نزاع می‌داند. این الگو که گاه با نام نظریه پیوند از آن یاد می‌شود، پیدایش کجروی را معلول ضعف همبستگی در گروه‌ها و نهادهای اجتماعی و نیز تضعیف اعتقادات و باورهای موجود در جامعه بر می‌شمرد.

جامعه‌شناسان در تبیین کجروی‌ها و رفتارهای انحرافی از سوی افراد و گروه‌ها بر محیط و شرایط اجتماعی تأکید می‌کنند و علل بروز چنین آسیب‌هایی را در خود جامعه و نهادهای اجتماعی جست و جو می‌کنند. به گفته گیدنز یک تبیین رضایت بخش ماهیت جرم باید تبیین جامعه‌شناختی باشد، زیرا ماهیت جرم به نهادهای اجتماعی جامعه بستگی دارد (گیدنز، ۱۳۷۶). گروهی از صاحب‌نظران علوم رفتاری نظیر فروید و لورنر معتقدند که پرخاشگری یک رفتاری است که ریشه در ذات و فطرت انسان دارد. از نظر فروید پرخاشگری در انسان نماینده غریزه مرگ است که در مقابل غریزه زندگی در فعالیت است (اکبری، ۱۳۸۱). عده‌ای دیگر در مقابل ذاتی بودن پرخاشگری اعتقاد دارد که فکر ذاتی بودن پرخاشگری برای انسان خطرناک و مخرب است زیرا داشتن چنین فکری سبب می‌شود که پرخاشگری مانند میل به غذا یک واکنش اجتناب‌ناپذیر تلقی شود. بنابراین انسان در کنترل یا کاهش آن نمی‌تواند نقش داشته باشد (نوابی-نژاد، ۱۳۷۳). الگوی کنترل اجتماعی هیرشی نیز در همین چارچوب قرار می‌گیرد. نتیجه‌ای که هیرشی از تحلیل خویش می‌گیرد آن است که جامعه یا گروهی که در میان اعضای آن وابستگی‌های متقابل وقوی، وجود داشته باشد، بیش از جامعه یا گروهی قادر به اعمال کنترل بر اعضای خود خواهد بود که اعضای آن بستگی محکمی با هم نداشته باشند. هیرشی معتقد است که چهار عنصر اصلی باعث پیوند فرد و جامعه می‌شوند: ۱. وابستگی ۲. تعهد ۳. درگیری ۴. باورها (ممتاز، ۱۳۸۷).

از نظر ساترلند نیز رفتار انحرافی، روان‌شناختی یا ارثی نیست و عوامل اجتماعی و فرهنگی در تبیین آن نقش دارد و در بررسی پدیده انحراف به فضای فرهنگی و خرده فرهنگی که افراد در آن قرار دارد توجه می‌کند. شایان ذکر است که نظریه‌های مربوط به کشمکش و نزاع عموماً به نظریه‌های اندیشمندی چون وبر، مارکس، دورکیم و زیمل بر می‌گردد. براساس این نظریه‌ها، دلایلی وجود دارند مبنی بر این که طرفین

درگیر کشمکش ممکن است اهداف ناسازگار داشته باشند که از جمله آن‌ها می‌توان بطور خلاصه به موارد زیر اشاره کرد: ۱. منابع مورد منازعه؛ ۲. نقش‌های ناسازگار و ۳. ارزش‌های ناسازگار.

منابع، زمانی مورد منازعه‌اند که یکی از طرفین خواهان منابعی است که دیگری در اختیار دارد یا زمانی که هر دو طرف متخاصم خواهان منابع اختصاص نایافته یکسانی هستند. این منابع می‌توانند پول، زمین، فرزندان، خیانت و سیاست باشند، ولی در کل می‌توان منابع مورد منازعه را در سه مقوله گنجانند: ثروت، قدرت و منزلت. در مقوله ثروت، زمین اصلی‌ترین منبع مورد منازعه به شمار می‌آید. در مقوله قدرت، نابرابری قدرت و استیلای یکی بر دیگری و کشمکش برای رهایی از این استیلا مطرح است و در مقوله منزلت، آن‌چه کشمکش و منازعه را به دنبال خود دارد چیزی نیست جز کسب شهرت و احترام. منزلت پیوند تنگاتنگی با قدرت دارد؛ کسی که دارای قدرت است اغلب از احترام بالایی برخوردار است و کسی که از احترام بالایی برخوردار است اغلب می‌تواند کسب قدرت کند. طبق نظر مارکس کشمکش‌های اجتماعی وجود دارد؛ زیرا کسانی هستند که خود مالک تولید هستند و کسانی که برای چنین صاحبانی کار می‌کنند. اهداف و منافع این دو گروه ناسازگارند و لذا آن‌ها به ناچار در تقابل با یکدیگر قرار دارند. در نتیجه، مارکس ریشه کشمکش‌های اجتماعی را در مالکیت خصوصی می‌دید اما در مقابل دارندورف ریشه این کشمکش اجتماعی را در تفاوت‌های طبقاتی می‌داند. گروه‌هایی که از یکدیگر جدا هستند، تمایل به توسعه فرهنگ‌های مختلف دارند که ممکن است از ارزش‌های متفاوتی دفاع کنند، یعنی معیارهایی برای درستی و خوبی که باعث قوام یک فرهنگ و جامعه می‌شود. جدایی، جدایی افراد، جدایی گروه‌ها، هویت شخصی و گروه‌ها، مفهوم ارزش در جوامع مختلف و تمایز نقش، ریشه‌های اصلی بروز ارزش‌های ناسازگار هستند (پارتوس و دیگری، ۱۳۹۱).

فرضیه‌ها

- بین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با سن پاسخگویان رابطه معناداری وجود دارد.
- بین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با جنسیت رابطه معناداری وجود دارد.
- بین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با عوامل مختلف نزاع دسته جمعی رابطه معناداری وجود دارد.
- بین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با سطح تحصیلات رابطه معناداری وجود دارد.
- بین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با پایگاه اجتماعی-اقتصادی پاسخگویان رابطه معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش این پژوهش از نوع فراتحلیل است. روش فراتحلیل به پژوهشگر امکان می‌دهد که در مقایسه با انجام پژوهش با یک روش، به شناختی بیشتر از پدیده‌ها برسد، زیرا با ترکیب مطالعات انجام شده نتیجه‌گیری کلی حاصل می‌شود (شکرکن، ۱۳۷۷). این پژوهش از نظر نوع پژوهش، همبستگی و از نظر روش پژوهش، توصیفی محسوب می‌شود. مطالعه منابع دست اول در زمینه موضوع تحقیق، ابزار اصلی جمع-

آوری اطلاعات این پژوهش را تشکیل می‌دهد، زیرا در روش فراتحلیل تمامی پژوهش‌های مربوط یا تعداد قابل توجهی از آن‌ها باید مورد بررسی قرارگیرد. منظور از منابع دست اول، اصل پژوهش‌های انجام شده در زمینه مورد نظر است، زیرا در روش فراتحلیل گزارش‌های پژوهشی مختصر قابل استفاده نیست. ترکیب نتایج روش اصلی فراتحلیل است که پس از تبدیل آماره‌ها به Z و برآورد اندازه اثر، روش هدجس مورد استفاده قرار گرفت. روش هدجس یکی از سه روشی است که در سال‌های اخیر در میان پژوهشگران عمومیت یافته است (استرنبر، ۲۰۰۳). رایج‌ترین شاخص‌های مورد استفاده در فراتحلیل d و است که ۲ در پژوهش‌های همبستگی و d برای تفاوت‌های گروهی به کار می‌رود. در پژوهش حاضر از ۲ استفاده شده و سایر آماره‌ها مانند t و x^2 با استفاده از فرمول‌های تبدیلی، به ۲ تبدیل شده‌اند. تفسیر اندازه‌های اثر بر مبنای رویکرد کوهن (۱۹۷۷) انجام شده است.

جدول شماره (۱): اطلاعات تفصیلی برآمون پژوهش‌های مورد استفاده در فراتحلیل

عنوان تحقیق	سال اجرا	نمونه مطالعه	تعداد فرجه	همچون نمونه	نمونه نمونه‌گیری	آزمون
بررسی عوامل مؤثر بر نمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان خدابنده	۱۳۹۰	فرضیه‌ی از نوع پیمایشی	۵	۱۴۰ نفر افراد بالای ۱۸ سال	تصادفی	واریانس، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون
بررسی اختلافات و نزاع‌های جمعی و عوامل مؤثر در پیشگیری و کنترل آن در استان چهارمحال و بختیاری	۱۳۸۲	فرضیه‌ی و تفصیلی	۵	۱۸۳	تصادفی	خی دو- ضریب همبستگی پیرسون- آنالیز واریانس
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	۱۳۸۸	پیمایشی	۸	۳۸۴ نفر افرادی بالای ۱۵ سال	غرضی	ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تی، رگرسیون
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	۱۳۸۶	پیمایشی	۴	۳۸۴ نفر افراد بالای ۱۵ سال	طبقه‌ای	ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون و تحلیل مسیر
میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن	۱۳۸۹	پیمایشی	۶	۳۹۵ نفر افراد بالای ۱۵ سال	طبقه‌ای	واریانس- پیرسون
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	۱۳۸۸	فرضیه‌ی از نوع همبستگی	۱۰	۴۱۴ نفر افراد بالای ۱۵ سال	همبندی	تی تست، واریانس، پیرسون، اسپیرمن، رگرسیون و شفه
ریشه‌یابی نزاع‌های دسته جمعی (مورد مطالعه روستاهای کویچ و افشرد از توابع بخش خواجه در استان آذربایجان شرقی)	۱۳۸۸	موردی	۲	۲ روستا	۱	تی تست

یافته‌های استنباطی (آزمون فرضیه‌ها)

- بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با سن پاسخگویان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۲): اندازه اثر تحقیقات مرتبط (متغیر مستقل: سن)

عنوان تحقیق	اندازه اثر r	سطح معناداری	F	معناداری
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	-۰,۳۶۱	۰,۰۹۱		
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	-۰,۳۸۴	۰,۰۰۰		
میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن	-۰,۳۸۴	۰,۰۰۰	۴,۳۶۴	۰,۰۰۴
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	-۰,۱۲۲	۰,۰۱۳		
میانگین	-۰,۱۶۷			

در این پژوهش، سن به عنوان متغیر مستقل و گرایش به نزاع به عنوان متغیر وابسته مطرح است. با توجه به رویکرد فراتحلیل، باید مقالاتی گردآوری شوند که به بررسی رابطه این دو متغیر یا شاخص‌های آن‌ها پرداخته باشند. مطالعات حتماً باید متغیر مستقل و وابسته این پژوهش را بررسی کرده باشند و اطلاعات لازم برای استخراج یا محاسبه اندازه اثر در آن‌ها ارائه شده باشد. در بین تحقیقات بررسی شده ۴ تحقیق به بررسی رابطه سن با گرایش به نزاع دسته جمعی پرداخته‌اند. گفتنی است که اندازه اثر این تحقیقات برابر با r همبستگی است. صورت آماری فرضیه فوق به شرح ذیل است:

$$H_0: M_1=M_2=M_3=M_4$$

حداقل یک جفت از میانگین‌ها با هم تفاوت دارند: H_1

با توجه به درجه معناداری بدست آمده (۰,۰۰۴) که کمتر از سطح استاندارد (۰,۰۵) است می‌توان ادعا نمود که فرض H_0 رد و فرض مقابل آن H_1 تأیید می‌شود. یعنی میانگین اندازه اثر حداقل در دو گروه تحقیقات بررسی شده با یکدیگر تفاوت معناداری دارد. لذا فرضیه اول مورد پذیرش قرار می‌گردد. برای شناخت این که اندازه اثر کدام یک از تحقیقات انجام گرفته با یکدیگر شباهت یا تفاوت دارد از آزمون توکی استفاده می‌گردد:

جدول شماره (۳): نتایج آزمون توکی مقایسه چندگانه میانگین اندازه اثر تحقیقات بررسی شده

آزمون توکی	۱	۲	۳
۱	مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با ...	-۰,۱۲۲	
۲	میزان گرایش به نزاع جمعی در ...	-۰,۳۸۴	
۳	بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر ...	-۰,۳۶۱	
۴	تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش ...	-۰,۳۸۴	

نتایج حاصل از آزمون توکی نشان می‌دهد که تحقیقات شماره ۳ و ۴ (ضمن شباهت با یکدیگر) با دو تحقیق شماره ۱ و ۳ تفاوت آشکاری دارند. به عبارتی تأثیر سن برگرایش به نزاع در تحقیق شماره ۳ و ۴ بیش از دو تحقیق دیگر می‌باشد.

- بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با جنسیت رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۴): اندازه اثر تحقیقات مرتبط (متغیر مستقل: جنسیت)

عنوان تحقیق	اندازه اثر F	سطح معناداری
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	۰,۳۸۱	۰,۰۰۴
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	۰,۴۳۵	۰,۰۰۰
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	۰,۲۳۱	۰,۰۰۴
میانگین	۰,۳۶۱	

همان‌گونه که مشاهده می‌شود از بین تحقیقات مورد تحلیل، ۳ تحقیق به بررسی رابطه بین جنسیت و متغیر گرایش به نزاع دسته جمعی پرداخته‌اند. با توجه به این که در بررسی روابط بین دو متغیر فوق از آزمون تی استفاده گردیده است. برای محاسبه اندازه اثر از فرمول زیر استفاده می‌شود که نتایج در جدول بالا درج شده است.

$$r = \sqrt{\frac{t^2}{t^2 + df}}$$

برای بررسی این فرضیه از تحلیل واریانس استفاده گردید که صورت آماری فرضیه فوق به شرح ذیل است:

$$H_0: M_1 = M_2 = M_3$$

حداقل یک جفت از میانگین‌ها با هم تفاوت دارند: H_1

جدول شماره (۵): نتایج تحلیل واریانس ANOVA (متغیر مستقل: جنسیت)

درجه معناداری	F	میانگین توان دوم	درجه آزادی	مجموع توان دوم	بین گروهی
۰,۰۱۲	۴,۰۲۴	۰,۱۴	۲	۰,۵۳	بین گروهی
		۰,۰۵۹	۱۱۹۱	۴۰,۳۴۵	درون گروهی
			۱۱۹۳	۴۰,۸۷۵	کل

با توجه به درجه معناداری بدست آمده (۰,۰۱۲) که کوچک‌تر از سطح استاندارد (۰,۰۵) است می‌توان گفت: فرض صفر (H_0) رد شده و فرض تحقیق (H_1) پذیرفته می‌شود. یعنی میانگین اندازه اثر حداقل در یک زوج از تحقیقات بررسی شده با یکدیگر تفاوت معناداری دارد. برای بررسی این که اندازه اثر کدام

یک از تحقیقات انجام گرفته با یکدیگر متفاوت می‌باشد. طبق جدول زیر از آزمون توکی استفاده شده است:

۱	۲	۳
۰.۲۳۱	مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با ...	
۰.۳۸۱	بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر ...	تحقیقات بررسی شده
۰.۴۳۵	تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به ...	

نتایج بدست آمده حاکی از این است که گرایش به نزاع در تحقیقات انجام گرفته بر حسب جنسیت در هرسه تحقیق بررسی شده با یکدیگر تفاوت قابل ملاحظه‌ای دارند و گفتنی است که تاثیر جنسیت بر گرایش به نزاع در تحقیق شماره ۳ بیشتر از بقیه تحقیقات است.

- بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با عوامل مختلف نزاع دسته جمعی رابطه معناداری وجود دارد.

عنوان تحقیق	عوامل مؤثر در نزاع دسته جمعی	r اندازه اثر
ریشه‌یابی نزاع‌های دسته جمعی (مورد مطالعه روستاهای کوچک و انشرد از توابع بخش خواجه در استان آذربایجان شرقی)	رقابت گروه‌های متمایز بر سر منابع کمیاب (آب)	۰.۱۵۰
بررسی اختلافات و نزاع‌های جمعی و عوامل مؤثر در پیشگیری و کنترل آن در استان چهارمحال و بختیاری	عامل فرهنگی	۰.۳۵۱
	اختلافات ملکی	۲.۲۶۰
	اختلافات خانوادگی	۳.۵۸۰
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	احساس محرومیت	۰.۱۲۰
	آنومی	۰.۲۱۴
	تملق قبیله‌ای بیشترین تاثیر در نزاع	۰.۳۵۹
	خاستگاه خانوادگی	۰.۴۱۵
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	قوم‌گرایی	۰.۳۲۶
	تجربه عینی نزاع	۰.۴۶۴
	پرخاشگری	۰.۳۲۴
میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن	خویشاوندگرایی	۰.۱۹۷
	عدم تاثیر اعتماد اجتماعی	۰.۰۱
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	محرومیت	۰.۲۴۷
	آنومی (بی‌هنجاری)	۰.۳۶۶
	قوم‌گرایی	۰.۳۸۷
	انسجام اجتماعی	۰.۱۲۰
	پرخاشگری	۰.۵۹۹
بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان خدابنده	اختلافات ملکی	۰.۳۸۰
	اختلافات قومی و قبیله‌ای	۰.۲۰۴
	عوامل فرهنگی	۰.۲۲۹
	اختلافات خانوادگی	۰.۴۵۲

در جدول صفحه قبل کلیه عوامل موثر بر نزاع دسته جمعی درج شده است با توجه به متفاوت بودن عوامل در هریک از تحقیقات درجداول بعدی به تفکیک اشتراکات عوامل مرتبط به بررسی فرضیه پرداخته شده است و در مجموع در قالب ۴ فرضیه فرعی بررسی شده است.

فرضیه ۳-۱: بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با عوامل مختلف نزاع دسته جمعی (عامل فرهنگی، اختلافات ملکی و اختلافات خانوادگی) رابطه معناداری وجود دارد.

عنوان تحقیق	عوامل موثر در نزاع دسته جمعی	r اندازه اثر	F	سطح معناداری
بررسی اختلافات و نزاع‌های جمعی و عوامل موثر در پیشگیری و کنترل آن در استان چهار محال و بختیاری	عامل فرهنگی	۰.۳۵۱	۳.۵۶۴	۰.۰۰۴
	اختلافات ملکی	۲.۲۶۰		
	اختلافات خانوادگی	۳.۵۸۰		
اختلافات ملکی	۰.۳۸۰			
بررسی عوامل موثر بر تمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان خدابنده	عوامل فرهنگی	۰.۲۲۹		
	اختلافات خانوادگی	۰.۴۵۲		
	میانگین	۰.۳۳۲		

بر اساس نتایج بدست آمده از نتایج تحلیل واریانس ANOVA (متغیر مستقل: عوامل فرهنگی، اختلافات خانوادگی و ملکی) می‌توان بیان کرد سطح معناداری (۰,۰۰۴) کوچک‌تر از سطح استاندارد (۰,۰۰۵) است لذا می‌توان گفت ضمن تاثیر هر سه عامل فرهنگی، اختلافات خانوادگی و اختلافات ملکی در گرایش به نزاع، تاثیر متفاوتی دارند. گفتنی است که اندازه اثر عامل فرهنگی در چهار محال بختیاری و عامل اختلافات خانوادگی و اختلافات ملکی در شهرستان خدابنده بیشتر می‌باشد و در مجموع شدت اندازه اثر هر سه عامل بالاتر از متوسط است.

فرضیه ۳-۲: بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با عوامل مختلف نزاع دسته جمعی (احساس محرومیت و انومی) رابطه معناداری وجود دارد.

عنوان تحقیق	عوامل موثر در نزاع دسته جمعی	r اندازه اثر	F	سطح معناداری
بررسی جامعه‌شناختی عوامل موثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	احساس محرومیت	۰.۱۲۰	۳.۴۵۱	۰.۰۸۲
	انومی	۰.۲۱۴		
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردهگان	محرومیت	۰.۲۴۷	۴.۶۳۱	۰.۰۰۲
	انومی (بی‌هنجاری)	۰.۲۶۶		

بر اساس این که سطح معناداری بدست آمده (۰,۰۸۲) بزرگ‌تر از سطح استاندارد است لذا تاثیر آنومی در میزان گرایش به نزاع در هر دو تحقیق انجام گرفته یکسان است. همچنین با توجه به سطح معناداری بدست آمده (۰,۰۰۲) کوچک‌تر از سطح استاندارد است لذا تاثیر احساس محرومیت در میزان گرایش به نزاع در تحقیق انجام گرفته در لردگان بیش از شهر اهواز است.

فرضیه ۳-۳: بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با عوامل مختلف نزاع دسته جمعی (پرخاشگری) رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۱۰): اندازه اثر تحقیقات مرتبط

عنوان تحقیق	عوامل مؤثر در نزاع دسته جمعی	r اندازه اثر	F	درجه معناداری
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	پرخاشگری	۰,۳۲۴	۴,۵۴۸	۰,۰۰۲
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	پرخاشگری	۰,۵۹۹		

بر اساس این که سطح معناداری به دست آمده (۰,۰۰۲) کوچک‌تر از سطح استاندارد است لذا تاثیر پرخاشگری در میزان گرایش به نزاع در تحقیق انجام گرفته در لردگان بیش از شهر اهواز است.

فرضیه ۳-۴: بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با عوامل مختلف نزاع دسته جمعی (اختلافات قومی) رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۱۱): اندازه اثر تحقیقات مرتبط

عنوان تحقیق	عوامل مؤثر در نزاع دسته جمعی	r اندازه اثر	F	درجه معناداری
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	تملق قبیله‌ای (قومی)	۰,۳۵۹	۳,۱۴۱	۰,۰۰۴
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	قوم‌گرایی	۰,۳۸۷		
بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات بالقوه به نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان خدابنده	اختلافات قومی و قبیله‌ای	۰,۲۰۴		
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	قوم‌گرایی	۰,۳۲۶		

با توجه به این که سطح معناداری بدست آمده (۰,۰۰۴) کوچک‌تر از سطح استاندارد (۰,۰۵) است لذا می‌توان گفت اختلافات قومی برحسب مناطق مختلف تاثیر متفاوتی بر گرایش به نزاع دارد. در ادامه با استفاده از آزمون توکی به درک تفاوت بین تحقیقات فوق می‌پردازیم. نتایج حاصل از آزمون توکی نشان

می‌دهد که تحقیق انجام گرفته در شهر خدابنده با سه شهر دیگر متفاوت است. به عبارتی میزان تاثیر قوم-گرایی و اختلافات قومی در تحقیقات ۲، ۳ و ۴ بیش از شهر خدابنده است.

- بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با سطح تحصیلات رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۱۲): اندازه اثر تحقیقات مرتبط

عنوان تحقیق	اندازه اثر r	F	درجه معناداری
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	۰,۲۷۱		
تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام	۰,۳۲۱		
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	۰,۲۹۶	۳,۱۲۴	۰,۰۰۹
میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن	۰,۳۱۴		
میانگین	۰,۳۰۱		

برای بررسی این فرضیه از تحلیل واریانس استفاده گردید که صورت آماری فرضیه فوق به شرح ذیل است:

$$H_0: M_1=M_2=M_3=M_4$$

حداقل یک جفت از میانگین‌ها با هم تفاوت دارند: H_1

با توجه به این که سطح معناداری حاصله (۰,۰۰۹) بزرگ‌تر از سطح استاندارد است، لذا فرض صفر (H_0) پذیرفته شده و فرض مقابل آن (H_1) رد می‌گردد. در نتیجه فرضیه بالا رد می‌شود. یعنی میانگین اندازه اثر تحقیقات بررسی شده در جدول شماره ۴ با یکدیگر تفاوتی نداشته و تحصیلات در هر ۴ تحقیق بررسی شده به یک اندازه در گرایش به نزاع تاثیر داشته و با افزایش سطح تحصیلات میزان گرایش به نزاع نیز سیر نزولی دارد.

- بین میانگین اندازه اثر پژوهش‌های مورد استفاده با پایگاه اجتماعی- اقتصادی پاسخگویان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۱۳): اندازه اثر تحقیقات مرتبط (متغیر مستقل: پایگاه اجتماعی - اقتصادی)

عنوان تحقیق	اندازه اثر r	F	درجه معناداری
بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز)	-۰,۱۵۲		
میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن	-۰,۳۱۸	۵,۷۸۴	۰,۰۰۴
مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان	-۰,۱۰۷		
میانگین	-۰,۱۹۲		

برای بررسی این فرضیه از تحلیل واریانس استفاده گردید که صورت آماری فرضیه فوق به شرح ذیل است:

$$H_0: M_1=M_2=M_3$$

حداقل یک جفت از میانگین‌ها با هم تفاوت دارند: H_1

با توجه به درجه معناداری بدست آمده (۰,۰۰۴) که کوچک‌تر از سطح استاندارد (۰,۰۵) است می‌توان گفت: فرض صفر (H_0) رد شده و فرض تحقیق (H_1) پذیرفته می‌شود. یعنی میانگین اندازه اثر حداقل در یک زوج از تحقیقات بررسی شده با یکدیگر تفاوت معناداری دارد. برای بررسی این که اندازه اثر کدام یک از تحقیقات انجام گرفته با یکدیگر متفاوت می‌باشد. نتایج بدست آمده از آزمون توکی حاکی از این است که گرایش به نزاع در تحقیقات انجام گرفته برحسب پایگاه اجتماعی و اقتصادی در تحقیق ۱ و ۲ با یکدیگر شباهت داشته و با تحقیق سوم تفاوت معناداری دارد. به عبارتی در دو تحقیق ۱ و ۲ میزان تاثیر پایگاه اجتماعی و اقتصادی بسیار کم است، ولی در تحقیق سوم پایگاه اجتماعی و اقتصادی تاثیر مستقیمی و بیشتری بر گرایش به نزاع دارد و هر اندازه که پایگاه اجتماعی و اقتصادی بالا باشد به همان اندازه از گرایش به نزاع کاسته می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

سن در گرایش به نزاع تاثیر داشته با این تفاوت که اندازه اثر سن در تحقیقات انجام گرفته در مناطق اهواز، ایلام و بویراحمد بیشتر از شهرستان لردهگان است. گفتنی است در تحقیقات انجام گرفته در سایر مناطق متغیر سن بعنوان متغیر مستقل و تاثیرگذار در نزاع دسته‌جمعی مورد تحلیل و بررسی قرار نگرفته است. در خصوص متغیر مستقل جنسیت نیز می‌توان این گونه بیان کرد که اندازه اثر جنسیت در تحقیق (تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته‌جمعی در استان ایلام) بیش از دو تحقیق دیگر (اهواز و لردهگان) است. از بین عوامل مختلف تاثیرگذار بر نزاع دسته‌جمعی هر کدام از عوامل مورد توجه محققان تحقیقات بررسی شده قرار گرفته‌اند به طوری که هر سه عامل فرهنگی، اختلافات خانوادگی و اختلافات ملکی در گرایش به نزاع، تاثیر متفاوتی دارند. گفتنی است که اندازه اثر عامل فرهنگی در چهار مجال بختیاری و عامل اختلافات خانوادگی و اختلافات ملکی در شهرستان خدابنده بیشتر می‌باشد.

احساس محرومیت و انومی در دو تحقیق "بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته‌جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز) و مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته‌جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردهگان" مطرح شده‌اند که نتایج بررسی حاضر نشان می‌دهد: دو عامل انومی و احساس محرومیت به عنوان متغیرهای مستقل تاثیرگذار بر متغیر وابسته گرایش به نزاع مورد تحلیل تاثیرگذار هستند. تاثیر احساس محرومیت در میزان گرایش به نزاع در تحقیق انجام گرفته در لردهگان بیش از شهر اهواز است و تاثیر انومی در میزان گرایش به نزاع در هر دو تحقیق انجام گرفته یکسان است.

متغیر دیگر اثرگذار در نزاع دسته جمعی گرایش به پرخاشگری در بین عوامل دخیل در نزاع می‌باشند براساس نتایج به دست آمده در دو تحقیق زیر: تاثیر پرخاشگری در میزان گرایش به نزاع در تحقیق انجام گرفته در لردگان بیش از شهر اهواز است.

۱. تبیین جامعه‌شناختی میزان گرایش به نزاع دسته جمعی در استان ایلام.

۲. مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان.

اختلافات قومی و قبیله‌ای متغیر دیگری است که در پژوهش‌های زیر بررسی شده‌اند و نتایج حاکی از این است که اختلافات قومی برحسب مناطق مختلف تاثیر متفاوتی بر گرایش به نزاع دارد. عبارتی دیگر تحقیق انجام گرفته در شهر خدابنده با سه شهر دیگر متفاوت است و اندازه اثر قوم‌گرایی در شهر خدابنده کمتر از متوسط و در سه شهر (اهواز، ایلام و لردگان) دیگر بالاتر از متوسط است. در بررسی گرایش به نزاع برحسب تحصیلات گفتنی است که تحصیلات در گرایش به نزاع تاثیر داشته و با افزایش سطح تحصیلات میزان گرایش به نزاع نیز سیر نزولی پیدا می‌کند. در رابطه با تاثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر گرایش به نزاع دسته جمعی در مجموع ۳ تحقیق زیر مبنای مقایسه قرار گرفتند:

مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش به نزاع دسته جمعی (مورد مطالعه شهر اهواز) میزان گرایش به نزاع جمعی در میان مردان ۱۵ تا ۶۵ سال شهرستان بویراحمد و عوامل مؤثر بر آن در دو تحقیق اول میزان تاثیر پایگاه اجتماعی و اقتصادی بسیار کم است، ولی در تحقیق سوم پایگاه اجتماعی و اقتصادی تاثیر مستقیمی و بیشتری بر گرایش به نزاع دارد و هر اندازه که پایگاه اجتماعی و اقتصادی بالا باشد به همان اندازه از گرایش به نزاع کاسته می‌شود.

پیشنهادهای مبتنی بر نتایج پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

- توجه به معنادار بودن متغیر پایگاه اجتماعی و اقتصادی در گرایش به نزاع جمعی پیشنهاد می‌گردد تلاش کافی در راستای توزیع عادلانه شاخص‌های پایگاه اجتماعی - اقتصادی و کاهش فاصله طبقاتی در جامعه صورت پذیرد تا متعاقباً فقر نیز در جامعه کاهش پیدا کند.

- تلاش در جهت کاهش احساس محرومیت نسبی از طریق توزیع عادلانه امکانات و ثروت و نیز سایر مؤلفه‌هایی که در این تحقیق آمده است.

- ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی اختلافات ملکی باعث بروز نزاع دسته‌های جمعی شده است. برای نهادینه کردن فرهنگ صلح و سازش ابزار و وسایلی لازم است که در قالب پیشنهادهایی مطرح می‌گردند. این یافته‌ها عمدتاً مبتنی بر چارچوب‌های تئوریک و نظری بوده که زمینه ساز راهکارهای

عملی‌اند. به ترتیب در سه بعد اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی عنوان می‌شوند که به اختصار از آن‌ها یاد می‌شود.

- بُعد اجتماعی

۱. تضعیف کد شرافت قومی ۲. تدوین قوانین مناسب ۳. ارتباط با سازمان‌های غیررسمی ۴. اسکان

عشایر ۵. خلع سلاح.

- بُعد فرهنگی

۱. گسترش آموزش و پرورش ۲. نهادینه کردن فرهنگ صلح و سازش.

- بُعد اقتصادی

۱. توسعه صنعتی، اقتصادی و کشاورزی ۲. کاهش فقر و محرومیت ۳. ایجاد تعاونی‌ها.

منابع

- اکبری، ا. (۱۳۸۱). *مشکلات نوجوانان و جوانان*. تهران: نشر ساوالان. چاپ دوم، ص ۱۹۱.
- پارتوس، ا؛ و دیگران. (۱۳۹۱). *کاربرد نظریه کشمکش*. ترجمه: علی کاظمی.
- پورافکاری، ن. (۱۳۷۸). *پرخاشگری و فرهنگ*. *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان*. جلد دهم، شماره‌های ۱ و ۲.
- پورافکاری، ن. (۱۳۸۳). *نزاع‌های جمعی محلی*. *مجموع مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه*.
- رضایی‌کلواری، ن؛ و دیگری. (۱۳۸۹). *مطالعه رابطه عوامل فرهنگی اجتماعی با نزاع‌های دسته جمعی، قومی و قبیله‌ای در شهرستان لردگان*. *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*. معاونت اجتماعی ناجا، شماره ۲۲.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۸). *جامعه‌شناسی*. ترجمه: منوچهر صبوری. تهران: نی.
- ممتاز، ف. (۱۳۸۷). *انحرافات اجتماعی؛ نظریه‌ها و دیدگاه‌ها*. تهران: شرکت سهامی انتشار. چاپ سوم، ص ۱۲.
- نوابی‌نژاد، ش. (۱۳۷۲). *رفتارهای بهنجار و نابهنجار کودکان و راه‌های پیشگیری و درمان*. انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، ص ۴۲ و ۴۳.

Cohen, J. (1977). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. New York: Academic Press

Grissom, J. & Kim, J. (2005). *Effect Sizes for Research: Univariate and multivariate Applications*. Second Edition